

DOM OMLADINE DARUVAR
I MUZEJ GRADA ZAGREBA

IZLOŽBA

Veduta Zagreba u 19 stoljeću

u povodu obilježavanja
42. godišnjice oslobođenja
Daruvara i 41. godišnjice
oslobođenja Zemlje

DARUVAR, 15. do 28. 9. 1986.

LIKOVNI PRIKAZI ZAGREBA U 19. STOLJEĆU

Radosni smo što se upravo ovom izložbom o izgledu Zagreba u minulom stoljeću pridružujemo proslavi grada Daruvara.

Broj sačuvanih vedutnih prikaza Zagreba iz 19. stoljeća je relativno malen, ali ipak veoma značajan za poznavanje urbanističkog razvitka u prvoj polovici 19. st. to jest do pojave fotografije.

Neke od ovih panorama Zagreba zacijelo su već poznate, jer se često koriste kao ilustracije, no većina njih ostala je nepoznata javnosti.

Krajem 18. i početkom 19. stoljeća pojavljuju se panorame grada na majstorskim diplomama, koje svojom naivnošću u načinu prikazivanja podsjećaju na srednjovjekovne i oduševljavaju današnjeg gledaoca. Na prvi pogled ovi prikazi izgledaju vrlo šablonski, međutim kad ih bolje promotrimo, vidjet ćemo da obiluju mnoštvom podataka o izgledu grada. Nameće se misao da su ove anonimne prikaze radili đaci risarske škole koja se u Zagrebu osniva 1781. Naime, po odluci Austrijske vlade morali su svi obrtnici kojima je bilo potrebno risanje (a to su bili zidari, klesari, stolari, zlatari i mnogi drugi) polaziti barem nedjeljom i blagdanom risarsku školu.

Zanimljive vedute bilježe učitelji risanja Adolfo Methudy i Josip Lechner, g. 1844. i 1845. njihove litografije donosi »Luna« koja izlazi kao prilog Agramer Zeitungu (Zagrebačke novine).

Bolja mreža cesta i željeznički promet omogućavaju polovinom 19. st. realizaciju daljih putovanja. Neki putnici čuvaju svoja zapažanja u putopisima, a drugi slučajni ili namjerni prolaznici bilježili su olovkom ili kistom impresije ili panorame gradova.

Tako i bečki slikar Ivan Zasche dolazi u Zagreb (g. 1852.) na poziv biskupa Haulika da ovjekovječi upravo završen park »Jurjaves« (Maksimir). Zasche je mnogo skicirao direktno u pejzažu da bi naposljetku u Beču litografirao romantične vidike nekad divnog engleskog parka Jurjaves. Njegove vedute služe kao predlošci za uporabnu grafiku (listovni papir, naljepnice, diplome i sl.) zagrebačkim litografima, a biskup Haulik naručuje u Beču čak i tanjure koje su prema Zascheovim vedutama slikali na porculanu bečki slikari.

Polovinom 19. st. dolazi u Zagreb i Nijemac Carlo Albrecht, koji otvara prvu litografsku radionicu. Poziva svog prijatelja Julija Hühna za pomoćnika, koji se vrlo brzo osamostaljuje i već 1858. započinje svoju plodnu fotografsku i litografsku djelatnost. Hühn se po visokoj tehničkoj i umjetničkoj kvaliteti približava evropskom nivou a u našim relacijama zauzima vodeće mjesto.

Nažalost njegova se djelatnost pojavljuje prekasno, što i on sam indirektno dokazuje naglašavajući da litografije radi prema vlastitim fotografijama.

U osmom i devetom desetljeću 19. st. počinju u svijetu i kod nas sve više izlaziti ilustrirani časopisi, novine i kalendari koji često objavljuju vedute prema crtežima slikara. Tako se na primjer senzacionalno piše u stranom tisku o potresu koji je zadesio Zagreb prije sto i šest godina. Napisi su popraćeni ilustracijama koje katkada i karikiraju taj događaj no ipak su dragocjeni dokumenti jednog doživljaja.

Izbor izložaka na ovoj izložbi ne prikazuje uvijek neku veću umjetničku kvalitetu. Često su nam te bilješke dragocjenije po svom kulturno povijesnom i dokumentarnom značenju, osobito do pojave fotografskih veduta oko g. 1860. Zahvaljujući tim anonimnim zanatlijama, slučajnim ili namjernim putnicima, a katkad i vrsnim slikarima ostalo nam je do danas zabilježeno mnoštvo podataka o izgledu i životu našeg grada.

Nadamo se, da ćemo ovom izložbom upoznati građane dragog nam Daruvara sa izgledom našeg grada u prošlosti što svakako doprinosi upoznavanju Zagreba u današnjici, jer da bismo shvatili budući rast grada moramo znati i nešto o naslijeđenim vrijednostima.

profesor Nada Premerl
viši kustos muzeja grada Zagreba

KATALOG

1. Pogled na Zagreb s juga, majstorski list klobučarskog ceha, oko g. 1810.
drvorcz, vel. 35,5 × 39,2 cm
2. Pogled na Zagreb s juga, majstorski list, oko 1810.
bakropis, vel. 39 × 46 cm
3. Pogled s juga od Mesničkih vrata do Petrove crkve u Vlaškoj ulici, g. 1822.
bakrorez, vel. 50,7 × 66,5 cm
crtež geometra Josipa Szemanna
4. »Pogled na Zagreb u Hrvatskoj gledan s Turske strane«, oko g. 1830.
akvarelirani crtež, vel. 40,5 × 56,8 cm
sgn d. d. »v. Kronbach«
5. Mlin na potoku Bliznecu, Gračani kraj Zagreba, godine 1834.
gvaš na papiru, vel. 30 × 39 cm
sign. d. d. »Jph. Werner 834«
6. Pogled s juga na Gornji grad, Kaptol i dio Podgrađa oko godine 1845.
bakrorez, vel. 25,7 × 44,7 cm
sgn. l.d.u. »A. Bogner sc«, d.d. izv. »Wernigk. impt. Vienna«
7. Pogled s juga na Gornji grad, Kaptol i Podgrađe, oko 1845.
litografija, vel. 23,5 × 32,5 cm
tiskano kao prilog »Agramer Zeitung«
8. Pogled na Gornji grad s podgrađem, oko 1845.
litografija, vel. 12,6 × 20 cm
crtao Josip Lechner

9. Kaptol i biskupski dvor, oko 1845.
litografija, vel. 15,7 × 22 cm
sgn. l. d. izv. »Gez. v. J. Lechner z. P. r.«
10. Bolnica Milosrdne braće na Harmici (danas Trg Republike) oko g. 1845.
litografija, vel. 16,3 × 20,8 cm
tiskano kao prilog Agramer Zeitunga
11. Palainovka na sjevernom šetalištu (danas Ilirski trg na Gornjem gradu)
oko godine 1844. kao prilog Agramer Zeitunga
litografija, vel. 14,2 × 17,8 cm
12. Gradska streljana u Tuškancu (danas kino Sloboda) oko g. 1845.
litografija, vel. 15,5 × 23,5 cm
13. Katedrala s nadbiskupskim dvorom oko g. 1850.
otisak iz nekih njemačkih novina po bakrorezu, vel. 21,5 × 25,5 cm
sign. d. d. u. »A. Schönberger«
14. Pogled na Šestine (selo kraj Zagreba) oko 1845.
litografija, vel. 12 × 18 cm
15. Grof Nugent i njegovi slobodnjaci na Harmici (danas Trg Republike) prigodom
instalacije bana Hallera 18. 10. 1842.
kolorirana litografija, vel. 58 × 78 cm
sign. l. d. u. »C. Goebel comp. lith.«
16. Park Maksimir, dolina Dalije, god. 1852.
tonirana litografija, vel. 34 × 47 cm
sig., d. l. u. »Joh Zäsche 1852«
17. Park Maksimir, pogled iz ljetnikovca, god 1852.
tonirana litografija, vel. 34 × 47 cm
sign. d. d. u. »Joh. Zäsche 1852«
18. Park Maksimir, pogled na glavnu aleju, 1852.
tonirana litografija, vel. 34 × 47 cm
d. d. »Joh. Zäsche 1852.«
19. Pogled na Gornji grad i katedralu s jugoistoka, 1853.
tonirana litografija, vel. 14 × 28 cm
sign. d. d. Joh. Zäsche 1853

20. Panorama s juga od zgrade Sveučilišta do početka Vlaške ulice, g. 1858.
kolorirana litografija, vel. 60,5 × 87,5 cm
sign. d. l. »Lithographirt v. Johann Zache«
21. Katedrala s nadbiskupskim dvorom, oko godine 1853.
otisak iz nekih zagrebačkih novina ili kalendara, vel. 12 × 17,7 cm
22. Pogled na Zagreb sa sjevera, 1859.
tonirana litografija, vel. 41,7 × 53,5 cm
sign. d. d. »Po naravi risala F. Daubači — Doljska«
23. Stara Harmica (danas Trg republike)
kolorirana litografija, vel. 28,5 × 35,6 cm
Po fotografiji litografirao Julije Hühn, a život na ulici dočrtao Ivan Zache.
24. Pogled na katedralu i dio Gornjeg grada, oko 1860.
litografija, vel. 11 × 21,6 cm
Na poledini je tiskanica za »namiru«.
litografirao Julije Hühn
25. Zagrebačka katedrala, pogled sa sjeveroistoka, godine 1860.
litografija, vel. 24 × 30 cm
litografirao Julije Hühn
26. Pogled na Gospodsku ulicu (danas Ćirilometodska ul) i crkvu sv. Marka
godine 1860.
tonirana litografija, vel. 20,7 × 16,7 cm
litografirao Julije Hühn, dočrtao Ivan Zache
27. Veduta Zagreba iz g. 1861.
9 najznačajnijih objekata uokvireno je zajedničkim okvirom u sliku
tonirana litografija, vel. 44,8 × 58 cm
litografirao Julije Hühn
28. Pogled na grad s juga, oko g. 1862.
kolorirana litografija, vel. 38,6 × 52 cm
litografirao Julije Hühn
29. Šetalište Grič, pogled na zgradu gimnazije, godine 1862.
akvarelirani crtež, vel. 37,5 × 59 cm
sign. d. d. »po naravi Jos. Svoboda 1862«
30. Pogled na Gornji grad i Kaptol na diplomi »Društva čovječnosti« g. 1860.
tonirana litografija, vel. 42 × 55 cm
sign. d. d. »F. Kolarz« i »Steindr. v. H. Engel Wien«

31. Zagrebački paromlin, reklamna karta, oko godine 1860.
crno-bijeli tisak, vel. 10,8 × 14 cm
litografirao Julije Hühn
32. Panorama Zagreba s naljepnice za »Zagrebački dvopek«, oko g. 1860.
tisak u modrom tonu, vel. 13,7 × 16,7 cm
sign. d. d. »Albrecht Agram«
33. Veduta Zagreba na naljepnici za »Zagrebačku kuminovicu«, oko g. 1860.
višebojni tisak, vel. 10,8 × 8 cm
litografirao Julije Hühn
34. Veduta prve gospodarske izložbe 1864.
litografija, vel. 66,5 × 91,5 cm
sign. d. l. izv. »gezeichnet v. Heinrich Weidner«
35. Pogled s Gornjogradske gimnazije na Donji grad, godine 1866.
akvarelirani crtež, vel. 46 × 42 cm
sign. d. d. »G. Fridrich V. razr. 1866«
36. Panorama Donjeg grada, pogled s Lotrščaka, oko g. 1880.
tonirana litografija, vel. 41,5 × 77,5 cm
sign. d. sred. izv. »Risao M. Methudi«
37. Pogled iz Radićeve ulice na Kamenita vrata u vrijeme potresa godine 1880.
otisak iz onovremenih njem. ilustriranih novina, vel. 12,7 × 14,7 cm
38. Jelačićev trg (danas Trg Republike) u vrijeme potresa 1880.
otisak iz onovremenih njemačkih novina, vel. 14,8 × 23,5 cm
39. Stara Zagrebačka katedrala u vrijeme potresa 1880.
otisak iz onovremenih njemačkih novina, vel. 12 × 16 cm
40. Pogled na Zagreb sa sjevera, godine 1880.
otisak iz »Vienca« po crtežu L. Hustolesove, vel. 23 × 28 cm
41. Pogled na hotel »K caru Austrijskomu« u Ilici 6, oko godine 1890.
kolorirana litografija, vel. 48 × 62 cm
42. Diploma zaslužnog građanina Zagreba s vedutom Zagreba, oko godine 1880.
kolorirana litografija, vel. 54 × 68 cm
sign. l. d. »Hochbaum lit.« a d. d. »Tiskom Drag. Albrechta u Zagrebu